

Список литературы

1. Wilkins E.J., Dagan D.T., Smith J.W. Quantifying and evaluating strategies to decrease carbon dioxide emissions generated from tourism to Yellowstone National Park // PLOS Climate. – 2024. – Vol. 3(4). – P. e0000391 <https://doi.org/10.1371/journal.pclm.0000391>
2. Хан И., Усманова А. Отдых для души: исследование лучших мест для туризма // Журнал универсальных научных исследований. – 2024. – №2(5). – С. 540-550.
3. Kitole F.A., Sesabo J.K. Tourism-driven livelihood dynamics: A comprehensive empirical study of Mount Kilimanjaro National Park communities in Tanzania // International Journal of Geoheritage and Parks. – 2024. – Vol. 12(3). – P. 416-433 <https://doi.org/10.1016/j.ijgeop.2024.07.001>
4. Mussina K., Seidualin D., Mukanov A. Моделирование развития экотуризма на основе местных сообществ в национальном парке «Улытау» // Вестник ЕНУ им. Л.Н. Гумилева. Серия экономическая. – 2024. – №. 1. – С. 404-421 <https://doi.org/10.32523/2789-4320-2024-1-404-421>
5. Seidualin D.A., Mukanov A.H., Agybetova R.Y., Mussina K.P., Berdenov Z.G., Babkenova L.T., Zhensikbayeva N.Z. Development of a geographical information system for optimizing tourist routes in the Ulytau national natural park // GeoJournal of Tourism & Geosites. - 2024. - Vol. 52(1). – P. 152-170 <https://doi.org/10.30892/gtg.52134-1211>
6. Hanna S., Rowley J., Keegan B. Place and Destination Branding: A Review and Conceptual Mapping of the Domain // European Management Review. - 2020. - Vol. 18(2). – P. 105-117. <https://doi.org/10.1111/emre.12433>
7. Zharkenova B., Mukanov A., Mussina K., Mutaliyeva L., Sagatbayev Y., Pashkov S. Branding of tourist cluster systems: case of Almaty Mountain cluster in the Republic of Kazakhstan // GeoJournal of Tourism and Geosites. – 2023. - Vol. 49(3). – P. 1152-1164. <https://doi.org/10.30892/gtg.49330-1114>
8. Garg E., Swami S., Malhotra, S. Branding effectiveness measurement in non-profit environment // Journal of Advances in Management Research. – 2019. - Vol. 16(1). P. 4-22. <https://doi.org/10.1108/JAMR-05-2018-0039>
9. Mkwizu K.H. Experiences and enjoyment of national parks: study of Nyerere National Park in Tanzania // International Hospitality Review. – 2024. – Vol. 38(2). – P. 355-375 <https://doi.org/10.1108/IHR-12-2022-0064>

ГТАХА 06.39.31

Алдабергенова А.Т.

Қазтұтынуодағы Қарағанды университетінің докторанты,
Қарағанды қаласы, Қазақстан Республикасы

ҚАЗАҚСТАНДА МЕМЛЕКЕТТІК-ЖЕКЕШЕЛІК ӘРІПТЕСТІКТІ ДАМУ ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ

Халықаралық тәжірибе көрсеткендей, мемлекеттік-жекеменшік әріптестік ұлттық экономиканың дамуына ықпал ететін билік пен бизнес арасындағы ынтымақтастықтың ең тиімді нысаны болып табылады. Негізгі мақсат-экономикалық талдау жүргізу, бар проблемаларды анықтау және белгісіздік пен жаһандық рецессия жағдайында мемлекеттік-жекеменшік әріптестікті дамыту перспективаларын белгілеу.

Мемлекеттік басқаруды дамыту - бұл ел экономикасындағы күрделі, көп мақсатты және көп компонентті процесс. Қазіргі уақытта оны қолдау үшін әртүрлі әдістер, құралдар, принциптер мен механизмдер қолданылады. Біздің ойымызша, мұндай тетіктің ең тиімді нысандарының бірі мемлекеттік-жекеменшік әріптестік болып табылады.

«TheCityUK» компаниясының болжамына сәйкес, 2030 жылға дейін әлемде инфрақұрылымды ұйымдастыруға жұмсалатын жалпы шығындар шамамен 50 трлн. АҚШ долларын құрайды. Бұл процеске мемлекеттік-жекеменшік әріптестік жобаларының қатысуына көп көңіл бөлінетінін атап өту маңызды [1].

Қазақстанда әрбір өңірде мемлекеттік-жекеменшік әріптестікке (МЖӘ) жәрдемдесу үшін дамыған инфрақұрылым құру мәселесі өткір тұр. Еліміздің кең, теңізге шыға алмайтын және халқы аз аумақтарын ескере отырып, тиімді көлік инфрақұрылымы мен туристік қызметтерді ұйымдастыру ҚР Ұлттық даму жоспарының (2021) басымдықтары шеңберінде негізгі бағытқа айналууда [2]. 2021 жылы

Қазақстанда заманауи технологияларды қолдана отырып, көлік және туристік инфрақұрылымды дамытуға бағытталған Ұлттық жобалар әзірленді. Осындай жобалардың бірі – көлік және туристік инфрақұрылымды салу және жаңғырту арқылы халық үшін қауіпсіз орта құруға бағытталған «Күшті өңірлер - ел дамуының драйвері» болып табылады [3].

«Париждегі Диснейленд» (Франция) және Оңтүстік Африкадағы туристік орындар мемлекеттік-жекешелік серіктестік шеңберіндегі табысты әлеуметтік жобалардың мысалдары болып саналады. Осы жобаларды іске асыру барысында Мемлекет жер жеңілдіктерін, салық демалыстарын және инновациялық технологияларды енгізуге субсидиялар береді. Мұндай бастамалар туризмді дамытуға, инвестициялар тартуға, мәдени бос уақытты өткізуге және елдерде жаңа жұмыс орындарын құруға ықпал етеді.

Біздің елімізде МЖӘ жобаларын іске асыруда әлі де табысты тәжірибе жеткіліксіз, бұл бұл тетікті жетілдіруді пандемиядан кейінгі экономикалық тұрақсыздық пен жоғары инфляция жағдайында ерекше өзекті етеді. Қазақстан көлік инфрақұрылымы және туризмді дамыту саласындағы міндеттерді шешу үшін мемлекеттік ресурстардың тапшылығына тап болады, бұл шикізаттық күйзелістерге, баға тұрақсыздығына және борыштық дағдарыстарға, сондай-ақ мұнай бағасының төмендеуіне және валютаның әлсіреуіне байланысты. Бұл жағдайда бизнес пен Үкіметтің серіктестігі әртүрлі секторлардағы экономикалық өсуді ынталандырудың тиімді құралы бола алады.

Соңғы үш жылдағы бюджет тапшылығының өсуінің негізгі себебі COVID-19 пандемиясы және оның салдары, соның ішінде экономикалық дағдарыс пен жаһандық белгісіздік болды. МЖӘ жобаларын басқарудағы маңызды проблемаларға логистиканы цифрландырудың төмен деңгейі, көлік және туристік қызметтер саласындағы баға саясатының жеткіліксіздігі, шетелдік инвестициялардың жеткіліксіз ағыны, жергілікті бизнестің әлсіз тартылуы және өнеркәсіптік инфрақұрылымды жаңғырту үшін инновациялық технологиялардың жетіспеушілігі жатады.

Осылайша, тақырыптың өзектілігі және оның практикалық маңыздылығы МЖӘ тетіктерін тиімді пайдалануға бағытталған. Бұл жолдардың барлық түрлерінің сапасын жақсартуға, көліктің пайдалану шығындарын азайтуға, туристік өнімдер ассортиментін кеңейтуге және елімізде қызметтер мен логистиканы дамытуға оң әсер етуі мүмкін. Жұмыстың мақсаты ағымдағы жағдайды талдау, проблемалар мен қауіптерді анықтау, сондай-ақ әлемдік рецессия мен тұрақсыздық жағдайында мемлекеттік-жекешелік әріптестікті ұйымдастыру бойынша ұсыныстар әзірлеу болып табылады.

Соңғы уақытта жеке инвестициялар көлемінің айтарлықтай өсуі байқалады, бұл өсудің негізгі факторы инвесторлардың институционалдық ортаға және елдердің нарықтық жағдайларына сенімі болып табылады. МЖӘ 30 жылдан астам уақыт бойы дамыған елдерде көлік секторында белсенді қолданылып келеді, бұл бюджет тапшылығы проблемаларын шешуге және әлеуметтік сектордың жұмыспен қамту және қоғамдық пайдалану объектілеріне қажеттіліктерін қанағаттандыруға көмектеседі. Алайда, барлық үкіметтер экономиканың нақты секторындағы жобаларды дамытуға тиісті назар аударма бермейді. Мысалы, Қытайда МЖӘ механизмінің тұрақтылығын анықтау үшін факторлық талдауды қолдана отырып сауалнама жүргізілді. Нәтижесінде МЖӘ тұрақтылығына әсер ететін негізгі факторлар анықталды: табиғат, климат және қоршаған орта; жобаға қатысушылардың өндірістік мүмкіндіктері; сондай-ақ серіктестердің сапасы, нысаналы тобы және экономикалық-ұйымдастырушылық әлеуеті [4].

Зерттеу қорытындысы бойынша 2022 жылы Қазақстанда МЖӘ шеңберінде шарттар жасасу салалары бойынша: білім беру (55%), Денсаулық сақтау және әлеуметтік қызметтер (18%), энергетика және ТКШ (13%), Мәдениет және спорт (8%) көш бастап тұрғанын атап өтуге болады. Көлік 3% үлесімен бесінші орында ғана.

Біз МЖӘ жобаларында әлеуметтік саланың үстемдігі көлік инфрақұрылымын салумен салыстырғанда аз шығындармен түсіндіріледі деп санаймыз. Сонымен қатар, әлеуметтік жобалар, соның ішінде туризм саласы қоғам үшін үлкен маңызға ие. 2022 жылы елде шамамен 8 миллион ішкі турист болған, ал 2019 жылы бұл сан шамамен 6,6 миллион адамды құрады [5].

Туризм саласындағы МЖӘ жобаларын дамытудың перспективалы бағыты санаторий-курорттық және сауықтыру қызметтерін көрсету болып табылады. Мысалы, ұсынылатын осындай қызметтердің көлемі 752,1-ден 906,7 миллион теңгеге дейін ұлғайды.

Туризм саласындағы МЖӘ-нің қызықты жергілікті жобаларының бірі Түркістандағы «халық қолөнершілерінің ғимаратын пайдалану» болып табылады, оны іске асыру 2020-2029 жылдарға жоспарланған. Жоба 2022 жылдың ақпан айында жасалды, оны «Әсел&СО» ЖШС жеке

компаниясымен бірлесіп «туризм басқармасы» мемлекеттік мекемесі жүзеге асырады. Жобаның жалпы құны - 293 077 мың теңге, ал оның қуаты — 50 орын.

Біз МЖӘ жобаларында туризм және көлік инфрақұрылымын ұйымдастыруға байланысты бірнеше кедергілер мен проблемаларды атап өттік. Біріншіден, шетелдік капиталдың белсенді ағынына қарамастан, МЖӘ құралдарын іске асыруда баяу прогресс байқалады. Екіншіден, материалдық ресурстардың уақтылы бөлінбеуіне және орындалу мерзімдерінің сақталмауына байланысты проблемалық көлік жобалары бар. Сондай-ақ, бюджет ресурстарын бөлу туралы қоғамды ақпараттандырудың әлсіздігі және ірі көліктік инфрақұрылымдық жобалар үшін мемлекеттік қолдаудың жеткіліксіз шаралары бар. Сонымен қатар, туристік инфрақұрылым мен логистиканың даму деңгейінің төмендігі, қонақ үйлер мен қонақүйлердің жетіспеушілігі, өңірлерде сервис пен гидтердің сапасының төмендігі, ең жоғары Маусымда курорттық және сауықтыру аймақтарына жоғары жүктеме, туристік қызметтерге тиімсіз баға саясаты, туристік өнімдердің тар ассортименті және туристік пакеттер туралы ақпараттың жеткіліксіздігі байқалады.

МЖӘ жобалары үшін негізгі қауіптер, біздің ойымызша, экономикалық және қаржылық дағдарыстармен, ең алдымен, жоғары әлеуметтік және валюталық тәуекелдермен байланысты. Сонымен қатар, жеке инвесторлар МЖӘ жобаларында белгісіздік пен институционалдық тәуекелдер болған кезде инвестициялауға аз ынталы болады.

Елдегі тұрақты саяси және экономикалық жағдай, сондай-ақ құқықтық қолдау МЖӘ жобаларын табысты іске асыруға ықпал ететін болады. Туризм және көлік саласындағы МЖӘ жаңа жобалары арқылы әртүрлі инфрақұрылым салу Қазақстанның әлеуметтік және өндірістік инфрақұрылымын дамытудың негізгі құралы болып табылады.

Жүргізілген зерттеу негізінде біз көлік саласындағы МЖӘ жобаларының сәттілік өлшемдерін сақтау үшін мынадай перспективаларды бөліп көрсетеміз:

- МЖӘ құралдарын қолдау негізінде жобаларды одан әрі ынталандыру және дамыту қажеттілігі.
- Жалпы мемлекеттік маңызы бар маңызды жобаларға инвестицияларды ұлғайтуға баса назар аударып, МЖӘ жобаларын іріктеу қағидаттарын ұдайы жетілдіру.

- Өсіп келе жатқан халық пен шектеулі мемлекеттік бюджеттік ресурстарды ескере отырып, МЖӘ көлік жобаларын қалыптастыру кезінде баға мен сапаның оңтайлы арақатынасына қол жеткізу маңызды.

- Инновациялық көлік инфрақұрылымының болашақ дамуы көбінесе тиімді мемлекеттік саясатқа және бизнес пен мемлекет арасындағы МЖӘ форматындағы өзара тиімді ынтымақтастыққа байланысты.

- МЖӘ жобаларын іске асыру процесінде қоғамдық сектор үшін пайданы барынша арттыру үшін тұрақты мониторинг жүргізу.

- Шетелдік инвесторлардан көлік саласына озық технологияларды енгізу.
- Көлік саласындағы инновацияларды аудару үшін ең жақсы басқару тәжірибелерін пайдалану.
- Мемлекеттік инфрақұрылым операторлары мен жеке сектор жұмысының нәтижелілігін арттыру үшін ынталандырулар жасау.

Осы мақсаттарға қол жеткізу үшін мемлекеттік операторлар семинарларды, ақпараттық кездесулерді ұйымдастыру және анықтамалық материалдарды әзірлеу арқылы нарыққа қатысушылардың әлеуетін нығайтуға тиіс. Мұндай шаралар жобалардың барлық қатысушыларының өзара іс-қимылының нәтижелілігіне оң әсер етеді.

МЖӘ жобаларын дамытуды ынталандыру үшін туризмді ұйымдастырудың маңызды перспективаларына мыналар жатады:

- Туристік қызметтердің әртүрлі түрлерін ілгерілету үшін тиімді маркетингтік саясат.
- Туристік көрмелерді онлайн және офлайн форматта өткізу.
- Туристік компаниялар үшін мемлекеттік қолдауды кеңейту.
- МЖӘ шарттарын жасасу үшін серіктестермен және инвесторлармен белсенді іздеу және келіссөздер жүргізу.

- KZ туристік брендин қалыптастыру және ілгерілету.
- Туризм саласындағы МЖӘ құралдарын цифрландыруды жеделдету.
- Шығындарды оңтайландыру үшін республика өңірлерінде туристік кластерлер құру.
- Туристер мен тuroпeраторлар үшін көлік логистикасының тиімділігін арттыру.
- Аумақтың табиғи және мәдени артықшылықтарын дамыту және ілгерілету.

Бұл шаралар туристік инфрақұрылымды жақсартуға және МЖӘ жобаларына көбірек инвестициялар тартуға көмектеседі.

Мемлекет пен бизнестің тиімді өзара іс-қимылы мәселелерін шешу үшін шетелдік капиталды тарту үшін қолайлы жағдайлар жасауға бағытталған ҚР Ұлттық жобаларына (2021) толықтырулар енгізу қажет. Әлемдік белгісіздік және жалғасып жатқан инфляция жағдайында МЖӘ жобаларының құралдарын жетілдіруге баса назар аудара отырып, ҚР Ұлттық даму жоспарының (2021) мемлекеттік басымдықтарын пысықтау талап етіледі. Бұл инвесторларға инвестициялық және әлеуметтік жобаларды жаңарту және пайдалану үшін салықтық жеңілдіктер мен үкіметтік субсидиялар беруді қамтуы мүмкін.

МЖӘ-ні іске асыру үшін республикалық және жергілікті деңгейдегі шенеуніктердің дербес жауапкершілігін қамтамасыз ету үшін мемлекеттік қызмет органдарына жобалық менеджментті енгізу тетігін күшейту қажет.

Сондай-ақ, инвесторларды іздеу және мемлекеттік құрылымдарды тарта отырып, өнеркәсіптік және туристік инфрақұрылымды салу үшін МЖӘ келісімшарттарын жасасу процесін жандандыру қажет.

Бұдан басқа, МЖӘ жобаларының уақтылы орындалуына мониторинг жүргізу, тендерлердің мерзімдерінің, шарттарының, нысаналы қаржыландырудың сақталуын және инфрақұрылымдық жобалардың жоспарланған нәтижелеріне қол жеткізуді тексеру маңызды.

Әдебиеттер тізімі

1 Kazakhstan Public–Private Partnership Center. ГЧП в сфере туризма. URL: <https://kzppp.kz/ru/2022/12/13/%D0%B3%D1%87%D0%BF-%D0%B2-%D1%81%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5-%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC%D0%B0>.

2 Об утверждении Национального плана развития РК до 2025 года и признании утратившими силу некоторых указов Президента РК / Указ Президента РК № 521. – Нур-Султан, Ақорда. – 26.02.2021.

3 Национальный проект «Сильные регионы – драйвер развития страны» / Указ Президента РК № 670 от 07.10.2021. – Астана, Ақорда, 2021. URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2100000729>.

4 Xue B., Cen J., Liu B., Qian L., Yuan J. How Does Policy Implementation Affect the Sustainability of Public–Private Partnership Projects? // A Stakeholder-Based Framework. Public Performance & Management Review. 2022, no. 45(5), pp. 1029–1065

5 Об утверждении Концепции развития туристской отрасли Республики Казахстан на 2023–2029 годы / Постановление Правительства РК № 262 от 28.03.2023. URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2300000262>.

МРНТИ 06.54.31

Нурмаганбетова А.Ж., Абатов М., Сеитов Ж.,
Нурмаганбетова А.Ж. – к.э.н., ассоциированный профессор
Карагандинский исследовательский университет имени Е.А. Букетова,
Республика Казахстан, г. Караганда, aiguln71@mail.ru

РОЛЬ МАРКЕТИНГОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ В РАЗВИТИИ ГОСТИНИЧНОЙ ОТРАСЛИ КАЗАХСТАНА

Гостиничный бизнес является одной из ключевых отраслей экономики Казахстана. В последние годы, благодаря росту международного туризма, а также внутреннему туризму, обусловленному программами государственной поддержки, гостиничная отрасль страны активно развивается. Однако для эффективного роста в условиях растущей конкуренции и изменяющихся предпочтений потребителей, необходимо использование точных и своевременных маркетинговых исследований. Маркетинговые исследования помогают гостиницам понять своего клиента, адаптировать услуги, определить ценовую политику и разработать эффективные стратегии продвижения.

Цель данной статьи – раскрыть значимость маркетинговых исследований в гостиничной отрасли Казахстана, а также продемонстрировать, как их использование может повысить конкурентоспособность и улучшить клиентский опыт.

Маркетинговые исследования играют ключевую роль в управлении гостиничными